

Perenner i kommunala planteringar

när perenner är fysiskt hållbart och
ekonomiskt försvarbart

Björn Svensson, Landskapsingenjörsprogrammet

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, SLU, Alnarp

Examensarbete inom ämnet landskapsplanering (15 hp)

Nivå: C

Utgivningsår: 2011

Titel: Perenner i kommunala planteringar – när perenner är fysiskt hållbart och ekonomiskt försvarbart

Författare: Björn Svensson, Landskapsingenjörsprogrammet

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp

Examensarbete inom landskapsplanering (15 hp)

Nivå: C

Kurskod: EX03595

Handledare: Åsa Bensch, SLU, LTJ-fakulteten, Institutionen för landskapsutveckling

Examinator: Eva-Lou Gustafsson, SLU, LTJ-fakulteten, Institutionen för landskapsutveckling

Utgivningsår: 2011

Nyckelord: perenner, perennplantering, kommunala planteringar, perennrabatt, perennanvändning

Engelsk titel: Perennials in municipal plantings

Keywords: perennials, perennial plantings, municipal plantings, the use of perennials

Tack!

Jag vill börja med att tacka min handledare, Åsa Bensch, för den motivation hon har gett mig under hela arbetets gång och för den tid hon har tagit sig för att hjälpa mig. Jag vill också rikta ett tack till mina föräldrar, Carina och Dan Svensson, som hela tiden har stöttat mig. Till sist vill jag tacka alla kommuner som har deltagit i undersökningen.

Björn Svensson

2011-03-21

Sammanfattning

Idag vet vi att kommuner kan få ner sina skötselkostnader för sina grönytor och samtidigt skapa attraktiva utemiljöer genom att använda sig av perenner. I det här arbetet undersöks vad som är orsaken till varför det inte finns fler perennplanteringar i Sveriges kommuner och när perennplanteringar fyller sin funktion.

Arbetet baseras på en undersökning där ett antal kommuner runt om i Sverige har svarat på frågor om hur de använder perenner i sina planteringar och varför. Kommunernas svar sammanställs i diagram, vars syfte är att visa eventuella mönster som i sin tur, förhoppningsvis ger en bild av hur läget ser ut generellt. Svaren ställs därefter i relation till litteraturen som sammanfattats i en studie.

Av resultaten kan vi se att intresset för perenner är stort och det beror främst på att de är skötelsnåla. Det estetiska värdet spelar också en stor roll. I de kommuner som hellre använder annat växtmaterial, är klimatet ett problem. Perennerna får inte den tidiga önskvärda blomningen och har svårt att överleva vintern. För lite pengar till skötsel och brist på intresse är andra anledningar till varför vissa kommuner väljer att inte plantera perenner.

För att lyckas skapa fysiskt hållbara och ekonomiskt försvarbara perennplanteringar, måste de ansvariga i respektive kommun ha kunskapen om hur växterna lever och vad de kräver för skötsel.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	1
Mål och syfte.....	1
Frågeställningar.....	1
Metod.....	2
Urvalsmetod.....	2
Avgränsning.....	3
De tillfrågade kommunerna.....	3
Förklaringar.....	4
Definition av perennplantering.....	4
Definition av hållbar perennplantering.....	4
Litteraturstudie	5
En historisk tillbakablick.....	5
Användningsområden.....	7
Perenners livslängd	9
Växtzonens betydelse	9
Entreprenad eller egen regi?	10
Kontraktstidens betydelse.....	10
Entreprenadformer.....	10
Funktionsentreprenad	11
Frekvensentreprenad.....	11
Sävsjö	11
Sammanställning av kommunernas svar	13
Förklaring.....	13
Förklaring av befolkningsdiagram.....	13
Diskussion	30
Resultat	30
Funderingar runt metodval.....	32
Källförteckning	33
Bildförteckning.....	33
Bilaga	34
Frågeformulär	34

Inledning

Bakgrund

En del kommuner arbetar mycket med att skapa attraktiva utemiljöer och har skapat ett slags varumärke med hjälp av sina planteringar. En av de kommunerna är Sävsjö, i Småland, som är berömt för sina vackra perennplanteringar. Exemplet Sävsjö visar vilken potential en kommun har att göra något bra med en begränsad ekonomi. I en del kommuner väljer man att satsa på andra sorters grönytor istället, men vad är det som avgör vilken typ av grönyta man väljer? Varför inte välja en blommande perennplantering istället för en sommarblomsplantering eller ett enformigt buskage?

Min förhoppning är att kommunerna, utan förhöjda kostnader på sikt, och med relativt enkla medel och eftertanke kan höja värdet på många av våra offentliga planteringar. I det här arbetet ska jag undersöka vad som är orsaken till varför det inte finns fler perennplanteringar ute i kommunerna och när perennplanteringar fyller sin funktion.

Mål och syfte

Studien syftar till att undersöka hur användandet av perennplanteringar ser ut i ett urval av Sveriges kommuner idag och när perennplanteringar är fysiskt hållbart och ekonomiskt försvarbart.

Målet är att jag senare i mitt arbetsliv skall kunna återkoppla till mina studier för att öka användningen av perennplanteringar ute i kommunerna.

I undersökningen kommer jag att välja ut ett 20-tal representativa kommuner runt om i Sverige efter vissa kriterier, då det inte finns tillräckligt med tid till att göra en fullständig undersökning. Kriterierna fastställs längre fram i arbetet.

Frågeställningar

Genom att försöka besvara och diskutera nedanstående frågor är avsikten att uppnå ovanstående mål och syfte.

- Varför används eller används inte perennplanteringar i de tillfrågade kommunerna?
- Kommer vi i framtiden att se fler eller färre perennplanteringar i de utvalda kommunerna?

Metod

Examensarbetet är en kartläggningsrapport som ska spegla användandet av perennplanteringar i ett urval av Sveriges kommuner. Frågeställningarna kräver en egen undersökning som baseras på intervjuer och samtal med parkansvariga inom respektive kommun. Jag har valt att skicka ut frågeformulär med ett 10-tal frågor till de utvalda kommunerna. De tillfrågade ges möjlighet att svara direkt på mailet om de inte vill att jag ringer upp dem. För att så många som möjligt ska svara på frågorna har jag försökt att göra frågorna så enkla som möjligt. De flesta är ja- och nej-frågor, där det finns möjlighet att utveckla sina svar. Utöver undersökningen görs en litteraturstudie som jag ska relatera till i diskussionen, när jag jämför svaren med de fakta jag finner i litteraturen.

Urvalsmetod

De urvalsmetoder som jag har studerat och valt mellan är slumpmässiga och icke-slumpmässiga. De slumpmässiga anses vara representativa, men det är inte alltid praktiken stämmer överens med principerna (Trost, 2007).

Den urvalsmetod jag har valt är en icke-slumpmässig, kvalitativ, strategisk metod, vilket innebär att studien inte kan anses vara representativ, men däremot är den intressant för vidare kvantitativa studier. I ett strategiskt urval väljs ett antal variabler ut som är av teoretisk betydelse. I mitt urval av kommuner dominerar två variabler, befolkningsmängden och kommunens geografiska läge. För att studien ska bli intressant, krävs ett brett spann mellan storlekarna på kommunernas befolkning och en god spridning på kommunernas läge. Storleken på kommunerna varierar mellan några få tusen invånare upp till nästan 1 miljon.

Jag har valt att dela in Sveriges kommuner efter vilken växtzon de ligger i och hur stor befolkningen är i respektive kommun. Indelningen efter växtzoner har jag valt för att se om användningen av perenner i planteringar skiljer sig beroende på hur klimatet på platsen är. Stadsträdgårdsmästare Stefan Lagerqvist i Sävsjö kommun, säger att det är en fördel att jobba i en liten kommun eftersom det är få mellanhänder och han kan då ha kontroll över alla skeden. En orsak till att jag valt att dela upp kommunerna efter befolkningsmängd, är att jag vill undersöka om Lagerqvists erfarenhet gäller generellt.

Indelningen ser ut som sådan att jag har valt ut två kommuner i vardera växtzon. Detta innebär 18 kommuner. För att få en spridning på befolkningsmängden, har jag sedan valt ut en stor och en liten kommun i varje växtzon. På grund av att större delen av befolkningen bor i de södra delarna av landet, har jag inte kunnat dela in kommunerna efter några exakta befolkningsantal, t.ex. över och under 100000 invånare. I och med detta kan en stor kommun i norra Sverige ha en mindre befolkningsmängd än en liten kommun i södra Sverige. Detta har jag tagit hänsyn till i resultatet, där jag redovisar svaren efter dels befolkningsmängden i respektive växtzon och dels befolkningsmängden i förhållande till alla de andra utvalda kommunerna.

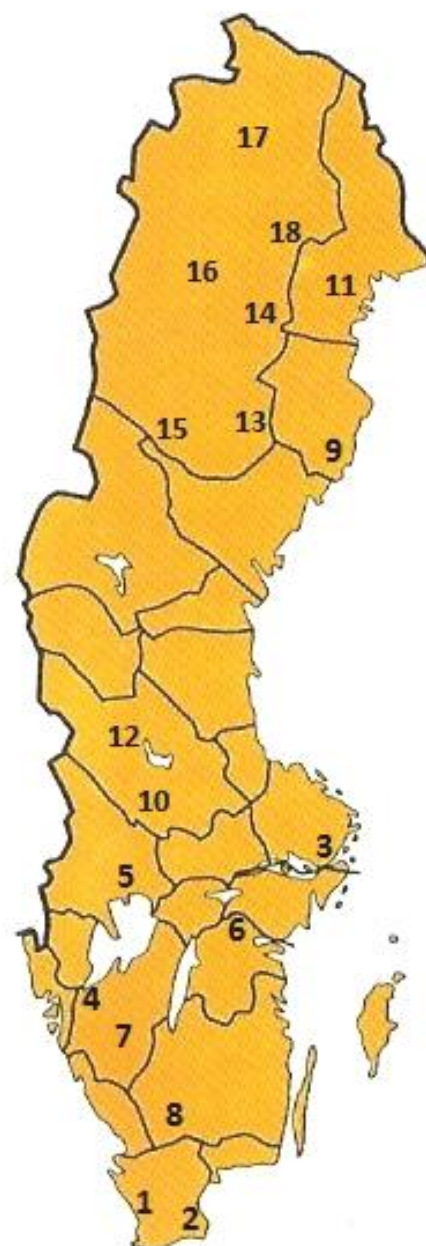

Avgränsning

Undersökningen omfattar 18 utvalda kommuner. För att göra en totalundersökning där alla Sveriges kommuner hade blivit tillfrågade hade det krävts mer tid. Däremot skulle jag fått fram ett representativt resultat. I varje kommun valde jag ut en person som jag ansåg borde kunna svara på mina frågor. På kommunernas hemsidor letade jag efter parkförvaltare, stadsträdgårdsmästare och personer med liknande titlar.

De tillfrågade kommunerna

	Kommun	Befolkningsantal 2010	Växtzon
1.	Malmö	286 535	I
2.	Simrishamn	19 356	I
3.	Stockholm	810 120	II
4.	Trollhättan	54 487	II
5.	Karlstad	83 994	III
6.	Vingåker	9 000	III
7.	Borås	101 487	IV
8.	Ljungby	27 430	IV
9.	Umeå	112 728	V
10.	Vansbro	6 916	V
11.	Luleå	73 406	VI
12.	Mora	20 153	VI
13.	Lycksele	12 477	VII
14.	Arvidsjaur	6 665	VII
15.	Vilhelmina	7 220	VIII
16.	Arjeplog	3 146	VIII
17.	Kiruna	23 099	IX
18.	Jokkmokk	5 305	IX

Befolkningsantalet är hämtat från SCB:s statistiska årsbok 2010.

Förklaringar

Definition av perennplantering

Perenner är örtartade prydnadsväxter som kommer igen år efter år. Perenner kan användas i planteringar på många olika sätt, i vilka det kan växa enbart perenner eller perenner blandat med träd, buskar, annueller eller bienner. Nedan följer några exempel på platser där vi finner perenner i våra kommunala planteringar:

Rabatter

Refuger och rondeller

Upphöjda växtbäddar

Krukor och urnor

Woodland

Stenpartier

Fogar mellan plattor och kullerstenar

Definition av hållbar perennplantering

Till viss del syftar arbetet till att ta reda på när perennplanteringar är fysiskt och ekonomiskt hållbara, respektive inte hållbara. För att en perennplantering ska vara fysiskt hållbar ska växterna klara av det rådande klimatet och utvecklas naturligt. När perennplanteringen är ekonomiskt hållbar ska den kunna få den skötsel som krävs för att växten ska kunna utvecklas naturligt. Perennplanteringen ska i längden kunna minska kommunens skötselkostnader, samtidigt som det estetiska värdet bevaras eller höjs från rådande omständigheter.

Litteraturstudie

En historisk tillbakablick

På medeltiden började munkarna i Sverige odla olika örtartade växter vid klostren och under vår stormaktstid spreds idéerna till många slott och herresäten där örtaträdgårdar och parker anlades (Bengtsson m.fl. 1989). Lite senare blev en artrik trädgård ett tecken på hög status, vilket ökade intresset.

På 1700-talet drevs många perenner upp ur frö, men vissa ovanligare sorter importerades som plantor (Bengtsson m.fl. 1989). Allt eftersom antalet handelsträdgårdar ökade och trädgårdsmästarutbildningar startade, ökade utbudet och kvalitén på växterna. På 1800-talet startades Lantbruksakademien och Svenska Trädgårdsföreningen där den senare arbetade särskilt för att främja trädgårdsodlingen bland allmänheten. Det ansågs vara viktigt att alla fick lära sig att känna ansvar för sin miljö och omgivning (a.a).

Däremot var det på 1800-talet ovanligt att plantera perenner i rabatterna (Bengtsson m.fl. 1989). Det var betydligt vanligare med annueller, stora bladväxter och olika växthusväxter i sommarplanteringar. Det var också populärt att plantera utländska, främmande arter t.ex. palmer och kaktusar som solitärer. Dessa förvarades i växthus och orangerier under vintern och sattes ut på sommaren.

På 1930-talet blev Statens Järnvägar Sveriges största trädgårdsodlare och hade plantskolor över hela landet (Bengtsson m.fl. 1989). Förutom det ökade blomsterintresse som detta medförde, ökade tillgången på härdiga plantor i hela landet. I Norrland använde man frön från de norrländska planteringarna för att lyckas med etableringen i växtzonerna V – VIII. På så sätt kunde man se hur långt norrut det gick att odla vissa perenner och buskar.

På flera håll var SJ:s planteringar de enda gröna sitt- och samlingsplatserna i samhället (Bengtsson m.fl. 1989). Planteringarna innehöll noga utvalda växter som skulle blomma i olika perioder under hela växtsäsongen (se Bild 1). Det var den engelska blomstergatan som fick stå modell för flera av stationsparkerna. Ett exempel på en berömd engelsk blomstergata i Sverige är blomstergatan nedanför Kronprinsessan Margaretas paviljong i Pildammsparken i Malmö (se Bild 2). Dessa planteringar kostade förstås mycket att underhålla och i takt med ändrat ekonomiskt tänkande försvann planteringarna (a.a).

Bild 1. Norrköpings järnvägsarkad under 1800-talets andra hälft.

Bild 2. Den engelska blomstergatan framför Kronprinsessan Margaretas paviljong i Pildammsparken i Malmö.

Vid förra sekelskiftet kom inspiration från England där man reagerade på de tidigare idealen som nu ansågs vara förkonstlade (Bengtsson m.fl. 1989). Nu förespråkades en naturlig stil där perenner och buskar gärna skulle stå i grupp, istället för som solitärer, som tidigare varit vanligast. Kronprinsessan Margareta var en av de personer i Sverige som spred de nya idealen, bland annat

genom sina böcker om trädgårdar. Fler och fler fick upp ögonen för perenner och de större plantskolorna började sälja fler perenner ur ett bredare sortiment (a.a).

Författaren och trädgårdsmannen Karl Foerster arbetade med växter och deras växtplats och hans arbete har betytt mycket för perennernas ökade popularitet och mångsidiga användning (Bengtsson m.fl. 1989). Många av dagens studieträdgårdar är inspirerade av hans odlingsarbete och försöksträdgårdar.

I slutet av 1980-talet präglades rabatterna i de offentliga parkerna av annueller och utplanteringsväxter då de ansågs ge större effekt och var billigare att odla fram i stora mängder (Bengtsson m.fl. 1989). En annan anledning till varför utplanteringsväxterna dominerade var att de ansågs vara lättare ur skötselsynpunkt. Några försök med perenner som huvudsakligt växtinnehåll i planteringarna gjordes, men med åren utsattes de för slitage samtidigt som det blev problem med skötseln, kanske för att växturvalet var för exklusivt (a.a).

På 1990-talet började vi så smått se en intresseökning för perenner bland parkplanerarna (Lorentzon, 1996). I en intervjustudie som gjordes 2005, frågades personer som på något sätt hade betydelse för den svenska perennmarknaden om de sett ett ökat allmänt intresse för perenner de senaste 10 åren från intervjutillfället och samtliga var eniga om att intresset ökat drastiskt (Alaby, 2005). Trenderna anses komma från Holland, England, Danmark och Tyskland och förmedlas av trädgårdsskribenter, trädgårdsböcker, trädgårdstidningar, trädgårdspersonligheter, TV samt leverantörer och lokala växtförsäljare. Nu börjar också trenden spridas till parkförvaltarna i kommunerna och snart har en del kommuner skapat sig en plats på kartan, så som kommuner med imponerande perenna planteringar. Några typexempel är Sävsjö kommun och Enköpings kommun. Enligt Bengtsson & Lorentzon (1989) är en av de kanske viktigaste orsakerna till varför användningen av perenner i kommunala planteringar tidigare var sällsynt, att det saknades konkreta och lyckade exempel, vilket ofta lockar till efterföljd, mer än vad lärda utredningar gör.

Trots ökat intresse för perenner, saknas det fortfarande kunskap om arter som är lämpade för staden och det återstår mycket arbete med att fastställa lämpliga örtartade samplanteringsväxter (Sjöman & Wahlsteen, 2009).

Användningsområden

I en artikel i Movium Direkt från 1996 skriver Kenneth Lorentzon, trädgårdsingenjör och rådgivare på Movium, att:

”Möjligheterna att använda perenner i olika kombinationer både med andra perenner, buskar, småträd och utplanteringsväxter är oändliga.” (Lorentzon, 1996)

Kunskaperna om hur man kan använda sig av perenner har ökat de senaste decennierna och vi har sett kommuner som har lyckats skapa sig stora namn såsom Enköping och Sävsjö. Ändå saknas det tillräckligt med kunskap om vilka arter som lämpar sig för stadsmiljöer (Sjöman & Wahlsteen, 2009). Jämfört med forskningen på lämpliga stadsträd återstår mycket arbete om fungerande perenner i våra städer.

Dock är det många som hävdar att det finns en stor potential för perenna växter som prydnad i offentliga miljöer. En person som arbetar med perenner och håller kurser om perenner

är landskapsdesignern Peter Gaunitz. Gaunitz föreslår några biotoper som kan efterliknas, när man anlägger planteringar med perenner i. Exempel på dessa är:

Rabatter
Prärier
Stäpper
Friskängar
Fuktängar
Kärr
Mossar
Vattendrag
Torrängar
Hedmarker
Olika skogsbiotoper
Takträdgårdar
Gröna väggar
Trafiköar

(Gaunitz, 2010, e-post)

På många platser som vi idag hårdgör för att de anses vara omöjliga att plantera något på, skulle vi kunna plantera perenner istället (Sjöman & Wahlsteen, 2009). Det finns till och med växter som skulle gynnas av dessa svåra växtförhållanden. Istället för kullersten i refuger, där fogarna efter några år fylls med ogräs, kan man plantera perenner som ursprungligen kommer från en liknande, naturlig ståndort t.ex. en klippa vid havet. Detta ger ett betydligt trevligare intryck (a.a).

När man planterar växter idag, är det vanligt att plantera i näringsrik jord som t.ex. matjord (Sjöman & Wahlsteen, 2009). Initialt fungerar den bra och växterna växer, men efter några år försvinner näringen och humusmaterial ur jorden, samtidigt som jorden packas och ogräset tar överhanden. Det här sättet är kostsamt då det kräver att man årligen tillför ny, näringsrik jord och det är inte hållbart. Det som är önskvärt på en plats som t.ex. en refug i stadsmiljö är ett växtmaterial som har en längre livslängd och som trots att förhållandena försämras, inte tar skada utan årlig skötsel (a.a).

Ett släkte som vi återfinner i väggenar, ängar, åkrar, myrar, i skogsbryn, på sandiga havsstränder, i skogen, och till och med ute i vattnet samt blåsiga bergstoppar och solutsatta stäpper är gräset (Hedvall, 1989). Detta visar vilken potential gräset har att fungera som prydnad i stadsmiljöer. Gräs finns i väldigt många färger och former, vilket skapar möjlighet att göra fina rabatter och inte bara använda det som en gräsmatta. Många arter har dessutom intressanta former och färger året om. Det största problemet med gräset är höststädningen. Det finns en vilja både bland de som sköter planteringarna och allmänheten att ha en välkrattad jord där det inte får finnas rester av döda blad, men de flesta perenner och buskar mår bäst av att ha ett skyddande lager när frosten kommer och dessutom bidrar det till ökad humushalt i jorden. Beskar man prydnadsgräsen på hösten, tränger fukt ner i snittytorna och plantorna riskerar att ruttna. Det är bäst att vänta till våren med att städa i rabatterna om man ser till växternas eget bästa (a.a).

Vid köp av växter från plantskolan är det viktigt att kolla proveniensens och ta reda på hur växten lever naturligt (Nyberg, 2010). Vissa växter kanske inte klarar av våra svenska vintrar och

för att öka chansen att lyckas med sina planteringar bör man försöka återskapa den naturliga växtplatsen, eller så ser man till att köpa växter som klarar av den befintliga ståndorten. Det är då det blir lönsamt med perenner (a.a).

Perenners livslängd

Perenna växter är som tidigare nämnts växter som är fleråriga. I och med att växterna kommer igen år efter år slipper man arbetet med att gräva upp och plantera nya växter varje år, vilket är fallet med sommarblommor. Med flerårig menas tre år eller fler. I kommunala planteringar är det önskvärt att ha så långlivade växter som möjligt för att slippa byta ut dem ofta och på så sätt spara pengar (Nyberg, 2010).

Bengtsson m.fl. (1989) delar in perennerna i fem grupper där varje grupp representerar ett visst antal år som perennen är livskraftig. I boken nämner man ett antal växter under varje grupp. I den första gruppen minskar växternas vitalitet redan efter två till tre år, medan växterna i grupp fem har hög vitalitet även efter tio år.

Livslängden påverkas självklart av om växten lever i en gynnsam miljö eller inte. Bengtsson m.fl. (1989) delar in ståndorterna i sju växtmiljöer. För den intresserade finns exempel i boken på ett antal perenner, som passar in under respektive växtmiljö.

Växtzonens betydelse

Riksförbundet Svensk Trädgård har gett ut en zonkarta som fungerar som en vägvisare vid plantering av träd och buskar. Den visar var växterna är härdiga i landet. När man ska välja perenner används dock inte zonkartan, utan istället ett system med fyra klasser (Bengtsson m.fl. 1989).

- A. Perenn som kan odlas över hela landet. Övervintrar och utvecklas över hela landet utan att speciella åtgärder vidtages.
- B. Perenn som kan odlas över hela landet. Kräver för god övervintring och utveckling en skyddad och dränerad växtplats.
- C. Perenn som kan odlas i stora delar av landet. Kräver för god övervintring och utveckling en skyddad och väl-dränerad växtplats. Hit hör även arter med sen blomning.
- D. Perenner som bara kan odlas i våra mest gynnade delar av landet, ofta med stora krav på värme och dränering. Vinterskydd kan krävas, t.ex. *Alstroemeria*, *Aciphylla*, *Yucca*, *Ophiopogon*, *Agapanthus*, *Crinum*.

Anledningen till att de flesta perenna prydnadsväxter kan odlas i större delen av Sverige, är att de övervintrar med sina knoppar under eller nära markytan och på så sätt utsätts för mindre påfrestningar vintertid än träd och buskar (Bengtsson m.fl. 1989). Till skillnad från vedartade växter är många perenner mer härdiga i mellersta och norra delarna av Sverige på grund av att de skadas av de växlande väderleksförhållandena i de södra delarna av landet. Författarna poängterar att ståndorten och mikroklimatet spelar större roll än vad själva klimatet gör. För de flesta perenner är också väl-dränerad jord en viktig förutsättning för god övervintring.

I ett särtryck ur tidningen Hemträdgården från 2003 skriver Rune Bengtsson om förhållningssättet till zonkartan. Han tar upp olika förhållanden som gör att klimatet kan vara annorlunda än vad som framgår av zonkartan. Bara i en trädgård kan det finnas klimatskillnader

som motsvarar både två och tre växtzoner. Några av de olika förhållanden som Bengtsson beskriver nämns här.

- Jordens temperatur kan skilja beroende på hur den ser ut; väldränerad, grovkorning, mörkfärgad osv.
- Om platsen ligger i en sydsluttning får den fler soltimmar
- Fasader och markmaterial i hårda material värmer upp omgivningen
- Vattendrag och sjöar fungerar som temperaturutjämnare och värmemagasin som gör att sensommaren och hösten blir varmare
- Vindskydd i form av plank och större växter hjälper till att hålla kvar värmen

Entreprenad eller egen regi?

Genom att lägga ut parkverksamheten på entreprenad, kan kommunerna höja produktiviteten och effektiviteten, visar studier vid institutet för ekonomisk forskning i Lund (Göransson, 1994). Eftersom beställaren kan välja mellan olika entreprenörer, blir dessa tvungna att ständigt förbättra sig för att få ett kontrakt. Göransson ansåg att det krävdes bättre kunskap om förutsättningar för konkurrens inom parksektorn, hos beställarna och beslutsfattarna, för att nå verklig effekt.

I ett examensarbete, skrivet på Sveriges Lantbruksuniversitet 2006, undersöks bl.a. vilka konsekvenser en konkurrensutsättning av kyrkogårdsverksamhet kan få (Roth, 2006). Kanske kan kyrkogårdsförvaltningarnas erfarenheter speglas i de kommunala parkförvaltningarnas. Studien visade att generellt sett var större förvaltningar mer benägna att lägga ut sin skötsel på entreprenad än mindre förvaltningar, som föredrog att ha skötseln i egen regi. De mindre förvaltningarna kan bli för små projekt för entreprenören och därmed bli för dyrt för beställaren. Dock kan även större projekt vara problematiska, då det kan vara svårt att hitta en entreprenör med tillräcklig kapacitet (a.a).

De största fördelarna med konkurrensutsatt kyrkogårdsverksamhet är främjandet av nya visioner och idéer, samt en bättre överblick av kostnaderna, mindre nyinvesteringar i maskiner, minskade administrativa kostnader, personalbesparingar och bättre arbetsmiljöer. Däremot kan konkurrensen även leda till att entreprenören blir tvungen att anlita billigare arbetskraft och att vissa arbetsmoment måste uteslutas (a.a).

Kontraktstidens betydelse

En längre kontraktstid gynnar förbättringar och utvecklar samarbetet mellan beställaren och entreprenören (Roth, 2006). För entreprenören är en lång kontraktstid önskvärd, då denne får möjlighet att skriva av sina maskininvesteringar och få avkastning på sin produktutveckling. Korta kontraktstider kan dock gynna konkurrensen och kan underlätta vid de tillfällen där beställaren och entreprenören inte är nöjda med varandra. Det kan också vara en fördel med en kort kontraktstid om de ekonomiska förutsättningarna och de politiska besluten ändras. Däremot är det svårare för entreprenören att planera anställning av personal och inköp av bl.a. maskiner och beställaren får lägga ner mycket tid på upphandlingsprocessen (a.a).

Entreprenadformer

Karolina Nyberg skriver i sitt examensarbete från 2010 att en yta som sköts efter en funktionsstyrd entreprenad ska motsvara de mål och den skötselnivå som beställaren bestämt.

Har man en frekvensstyrd entreprenad görs skötselinsatserna istället ett visst antal gånger per månad eller år. En funktionsentreprenad ställer högre krav på entreprenören, men brukar, enligt Karolina Nyberg, ge en mer långsiktigt hållbar anläggning.

Elna Roth skrev sitt examensarbete 2006 och undersökte då vad som händer när kyrkogårdsverksamheten läggs ut på entreprenad. Under de intervjuer som hon gjorde med folk inom branschen, svarade en del att de föredrog en funktionsstyrd entreprenad, eftersom det ger ett bättre helhetsresultat och entreprenören en känsla av att själv kunna påverka sitt arbete. Nackdelen är att det kan innebära en stor spridning på anbuden. En förutsättning för en fungerande funktionsentreprenad är att kommunikationen mellan beställaren och entreprenören är god.

Funktionsentreprenad

Entreprenören tvingas att indirekt upprätthålla och utveckla sin kompetens om drift- och underhållskostnader för att på sikt kunna sänka dessa kostnader (Roth, 2006). Detta medför att beställaren får en kunskapsutveckling hos entreprenören, vilket med stor sannolikhet kommer leda till bättre skötta ytor. En funktionsentreprenad kräver mer av både beställaren och entreprenören, men ska löna sig i längden. Entreprenörerna i Roths undersökning föredrog en funktionsentreprenad framför en frekvensentreprenad. Det krävs dock ett noggrant förarbete där man bestämmer om avgränsningarna av entreprenadens omfattning (Söderberg, 2005). Det måste finnas många olika faktaunderlag, såsom kravformuleringar med förklaringar om vilken funktion de aktuella områdena har.

Frekvensentreprenad

Genom att välja en frekvensstyrd, även kallad detaljstyrd, entreprenad försöker beställaren få ner skötselkostnaderna så mycket som möjligt och det blir också lättare för entreprenören att räkna på jobbet (Söderberg, 2005). Detta får entreprenören att pressa priserna och ökar konkurrensen, vilket förutom lägre kostnader kan resultera i förlust av kunskap och sämre skötsel. I och med de detaljerade beskrivningarna av skötselmomenten finns det litet utrymme att göra förändringar och hitta på egna lösningar (a.a).

Om konkurrensen är god, kan det vara lönt att tillämpa en frekvensstyrd entreprenad, men om konkurrensen däremot är dålig, kan det lämpa sig med en funktionsstyrd entreprenad (a.a).

Sävsjö

Sävsjö är en kommun med 11000 invånare som ligger nära de centrala delarna av Småland (Nyberg, 2010). År 2004 blev Stefan Lagerqvist utsedd till årets stadsträdgårdsmästare och steg för steg har han utvecklat Sävsjö till en kommun, som idag är en av de främsta vad gäller användandet av perenner i offentliga miljöer.

Lagerqvist använder perenner för att få ner skötselkostnaderna och menar att kommuner kan spara mycket pengar på att planera anläggningarna noggrant och inte snåla med inköpen. Han fokuserar framförallt på de bortglömda ytorna i städerna, såsom refuger och slänter (Lagerqvist, 2011). Stora och skötselkrävande gräsmattor har planterats igen med buskar och träd och i refuger planteras robusta perenner (Nyberg, 2010).

Lagerqvist ser fördelarna med att arbeta i en liten kommun, eftersom det blir få mellanhänder (Nyberg, 2010). Det ger också möjlighet för honom som chef att vara med i alla skeden och kunna styra upp arbetet. För en kommun som vill utöka användningen av perenner,

rekommenderar han att man börjar i liten skala och kanske anlägger perennplanteringar i utkanten av centrum för att förvaltningen ska få viktig erfarenhet av anläggning och skötsel av perennplanteringar. Så småningom kan man avancera in i de mer centrala och uppmärksammade delarna av kommunen.

När Lagerqvist ska anlägga en plantering, tar han reda på hur ståndortsförhållandena ser ut och vilka växter som skulle kunna passa där (Nyberg, 2010). En fördel med perenner är att man kan dela många av dem och på så sätt behöver man inte alltid köpa nya plantor. För att slippa problem med ogräs planteras mycket marktäckare och det kan vara bättre att plantera växterna tätare än anvisningarna säger och sedan gallra för att försvåra för ogräset att etablera sig. Ibland planteras bara halva planteringsytan och året därpå delas växterna och resten av planteringen fylls ut.

I Sävsjö utgår man från jorden på platsen och Lagerqvist anser att det är viktigt för att planteringen ska vara hållbar i längden (Nyberg, 2010). För att få planteringen väl-dränerad brukar han blanda i grus. Färdigtillverkad jord är onödigt dyr.

Lagerqvist har räknat ut hur mycket en yta med perenner kostar per år jämfört med en yta med sommarblommor och sommarblommorna kan kosta mellan 15 och över 30 gånger mer än perennerna (Nyberg, 2010). Skötseln av perennplanteringarna är väldigt enkel och består av att man på våren klipper ner växterna med trimmer, och senare under säsongen gödslar någon gång, rensar ogräs och tar bort perennernas vissna blommor.

Sammanställning av kommunernas svar

Förklaring

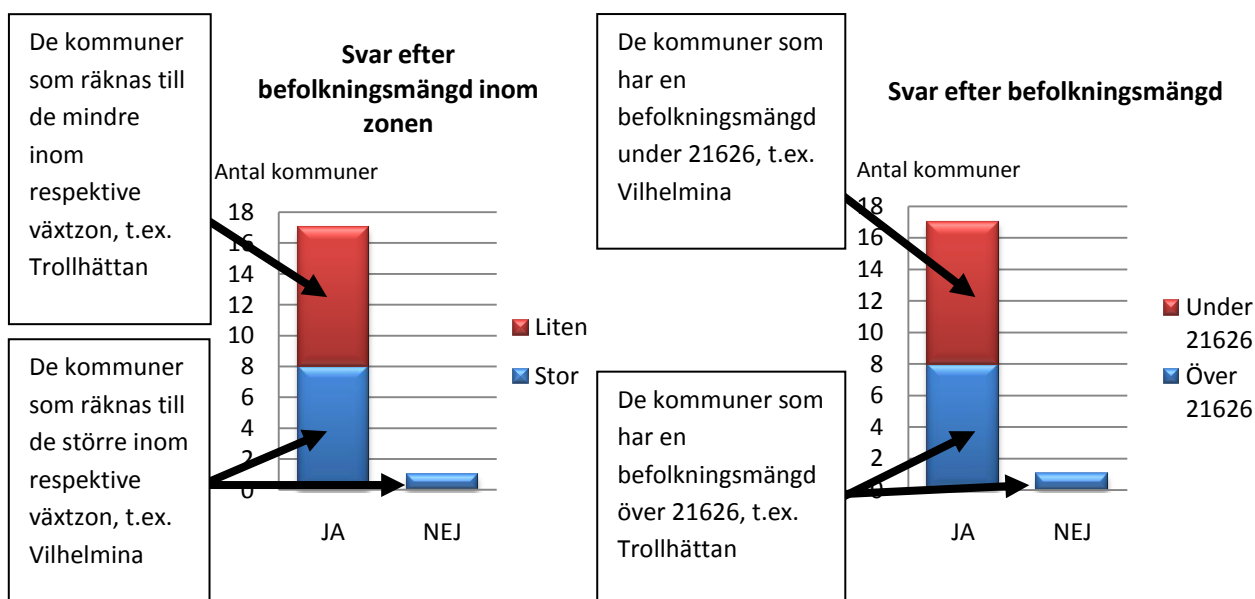
För varje fråga finns fyra diagram som ska visa om det finns några mönster i hur kommunerna har svarat beroende på var i landet de ligger och hur stor befolkning kommunerna har. Diagrammet längst upp till vänster visar hur kommunerna har svarat oberoende av det geografiska läget och befolkningsmängden. Diagrammet till höger om detta visar hur kommunerna i olika växtzoner har svarat.

De två nedre diagrammen visar hur kommunerna har svarat beroende på vilken befolkningsmängd de har. Diagrammet till vänster visar svaren efter storleken på kommunen inom växtzonen. Alltså kan en liten kommun i en växtzon vara större än en stor kommun i en annan växtzon. Trollhättan med drygt 50000 invånare räknas som en liten kommun i sin växtzon, men Vilhelmina som har drygt 7000 invånare räknas som en stor kommun i sin växtzon. Därför har jag gjort ytterligare ett diagram.

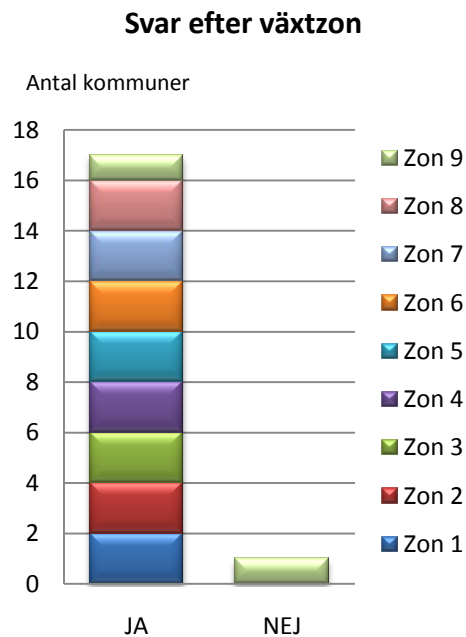
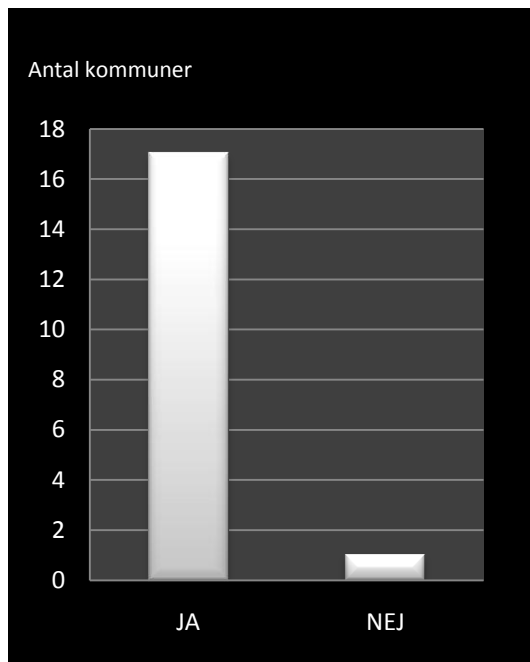
För att se om det finns någon skillnad mellan olika stora kommuner oberoende var i landet de ligger, har jag valt att även dela in kommunerna efter hur stor befolkningsmängden är i förhållande till alla de andra kommunerna. Genom att ställa minsta till största kommun i storleksordning, får jag fram att medianen är 21626 invånare. Det innebär med andra ord att hälften av kommunerna har ett invånarantal under 21626 och den andra hälften över 21626. I diagrammet längst ner till höger delar jag in kommunerna i stor (över 21626 st) och liten (under 21626 st). Ett alternativ hade varit att beräkna medelvärdet av befolkningsmängden inom respektive kommun, men det hade resulterat i att endast fyra av kommunerna hade räknats till de stora. Det hade gett en orättvis bild.

Efter varje fråga kommer en sammanställning som kort beskriver resultatet och tar upp eventuella kommentarer som kommunerna har gett.

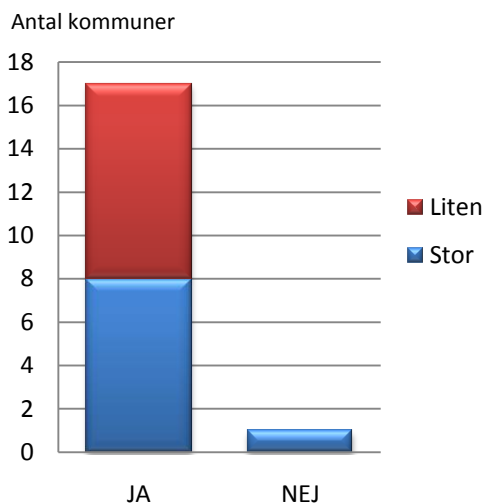
Förklaring av befolkningsdiagram

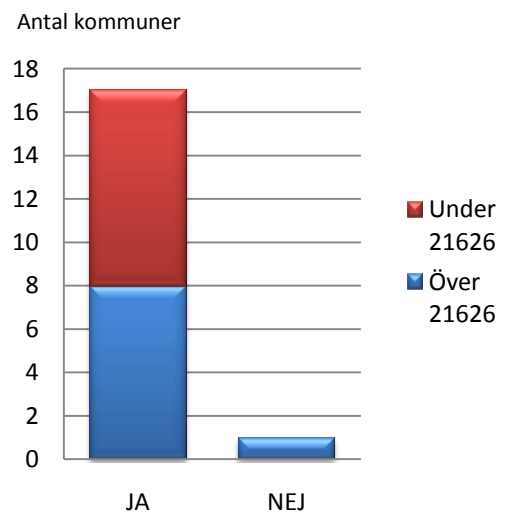
Fråga 1. Har kommunen perenner i sina planteringar idag?

Svar efter befolkningsmängd inom zonen

Svar efter befolkningsmängd

Sammanställning

Av svaren att döma kan vi se att alla kommuner utom en, har perenner i sina planteringar idag. Tyvärr kan vi inte se hur stor användningen är, men några kommuner har skrivit om sin användning i kommentarerna. Vissa kommuner har endast en eller två små planteringar medan andra har uppemot flera tusentals kvadratmeter med perennplanteringar. Den kommun som svarade att de inte hade perenner i planteringar, skrev att det fanns plantor i krukor och amplar istället och att de använder tulpaner för att få tidig blomning. På så sätt kan man säga att alla tillfrågade kommuner använder perenner på något sätt.

Fråga 2. På vilka platser används perenner i kommunen (t.ex. i refuger och rondeller, i urnor osv.)?

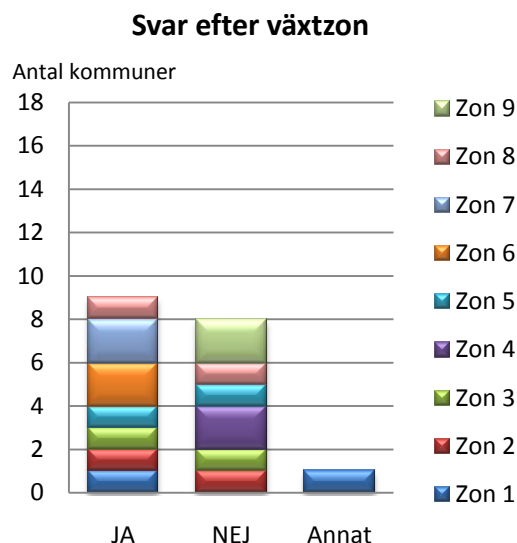
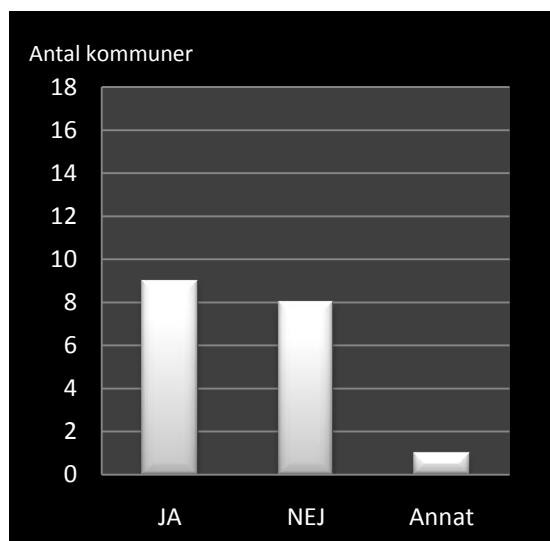
Sammanställning

Jag har medvetet gett varje kommun möjlighet att fritt svara var de använder perenner, för att inte låsa deras svar till några enstaka alternativ. Det innebär att jag har valt att inte placera kommunernas svar i diagram, eftersom det inte är praktiskt möjligt.

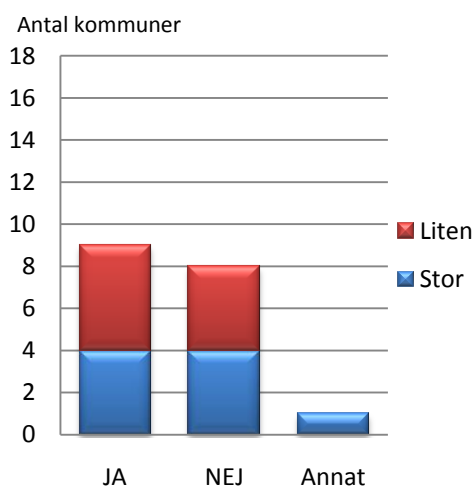
I de tillfrågade kommunerna planteras perenner i rabatter som t.ex. prydnadsrabatter och landskapsrabatter i bl.a. parker och på torg, där mycket folk vistas. Vissa rabatter består enbart av perenner, medan i andra är perenner blandade med t.ex. sommarblommor och buskar. I någon kommun används perenner som marktäckare under träd. Andra platser som perenner planteras på är i rondeller och refuger, i urnor, på murar och i andra upphöjda planteringar, i fickparker, woodland och vid vattendrag. Någon kommun skriver att de planterar endast perenner där de kan fylla något estetiskt värde.

Det finns inte en plats där perenner är särskilt använda och som återkommer i kommunernas svar. Det går heller inte att se något mönster i hur användningen ser ut beroende på var i landet kommunen ligger eller beroende på hur stor befolkningen är. Däremot är det intressant att se spännvidden på svaren.

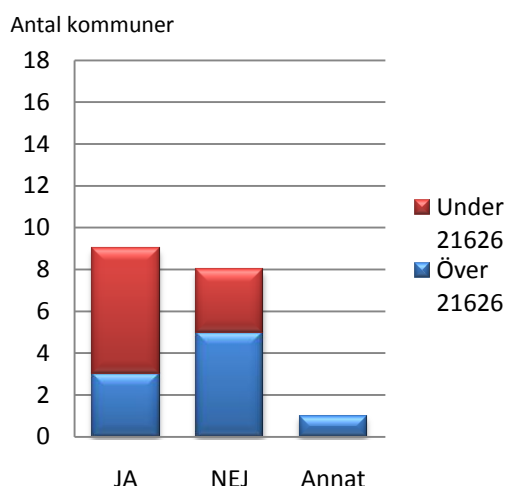
Fråga 3. Har kommunen bytt ut delar eller hela planteringar med t.ex. sommarblommor till perennplanteringar?

Svar efter befolkningsmängd inom zonen

Svar efter befolkningsmängd

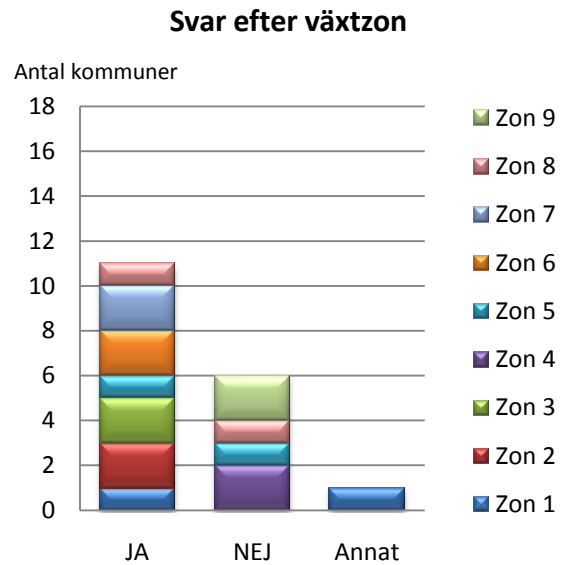
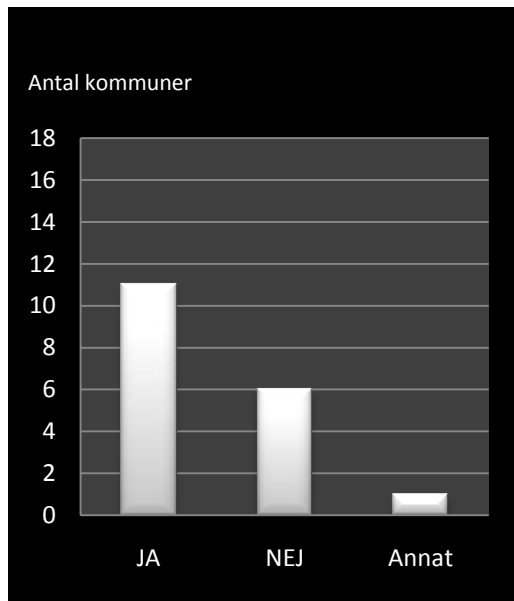

Sammanställning

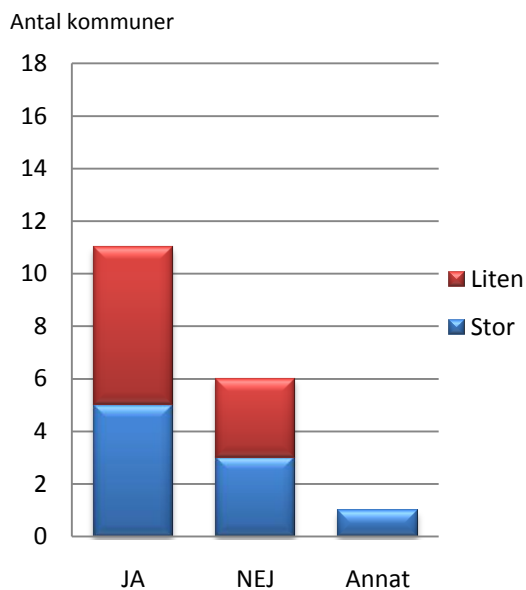
Av svaren på denna fråga framgår att hälften av kommunerna har bytt ut t.ex. sommarblommor mot perenner i delar av sina planteringar. Oberoende av var kommunerna ligger, har en majoritet av de mindre kommunerna svarat att de har bytt ut planteringar. Från diagrammet som visar svaren efter växtzonen, kan man utläsa att det inte finns någon koppling mellan vilken växtzon kommunen tillhör och byte till perennplantering.

I kommentarerna nämner en del kommuner varför de har bytt ut eller inte bytt ut planteringar. Åtta av kommunerna har bytt ut planteringar för att minska skötselkostnaderna, en för att få längre blomningsperiod och en för att det fanns en efterfrågan på perenner i planteringar. Ett par kommuner nämner att det har hänt att kommunen har bytt ut planteringar, men att det är sällan det händer och inte i så stor omfattning. En kommun vet inte om kommunen har bytt ut någon plantering och en kommun som svarade nej på frågan, har sagt att snöröjningen omöjliggör fasta planteringar.

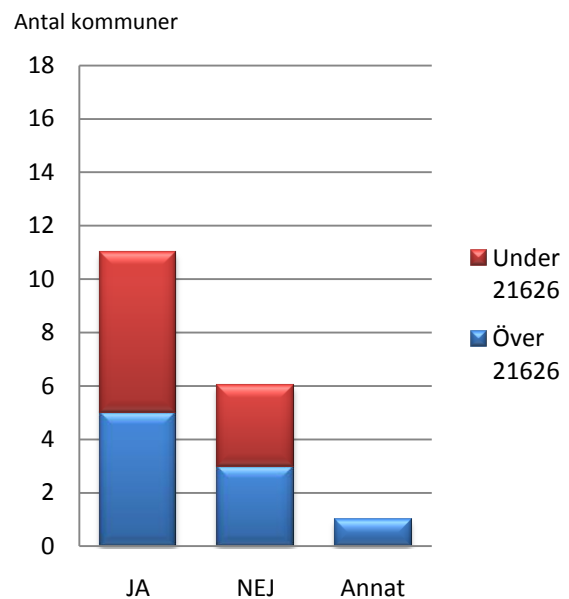
Fråga 4. Planteras perenner i syfte att få ner skötselkostnaderna på lång sikt?

Svar efter befolkningsmängd inom zonen

Svar efter befolkningsmängd

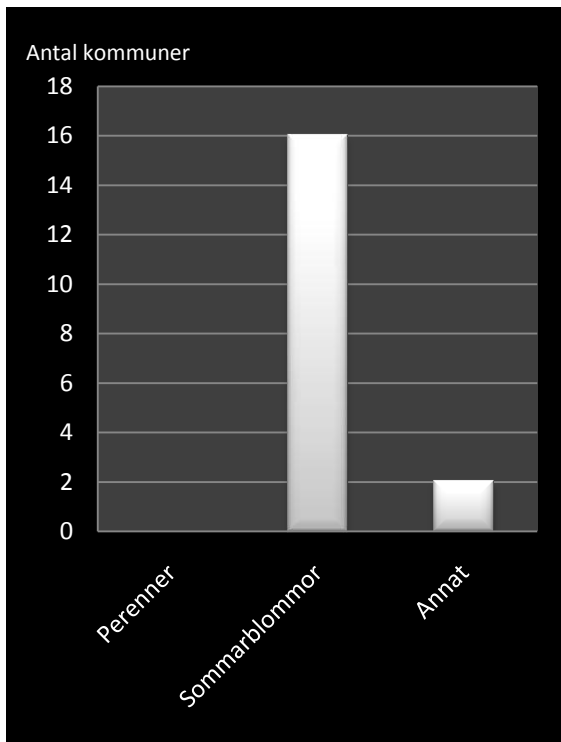

Sammanställning

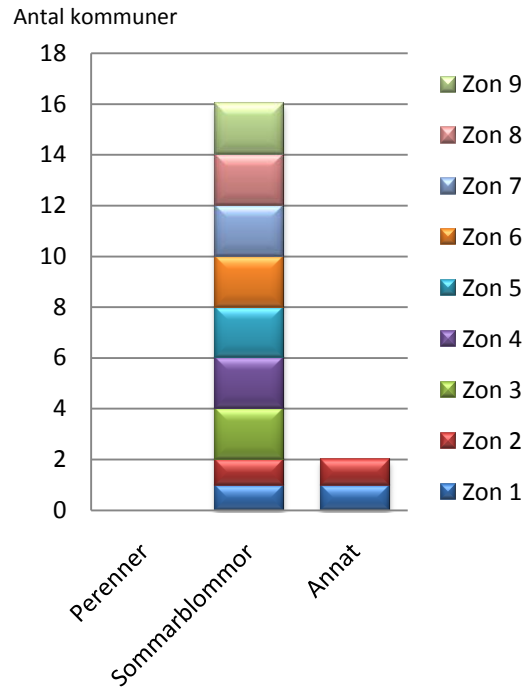
Elva av de 18 tillfrågade kommunerna svarade ja på den här frågan. Oberoende av vilken växtzon som kommunen ligger i har flertalet svarat ja på frågan.

Tre kommuner lade till att detta endast sker till viss del och att det inte alltid är den huvudsakliga anledningen. Ett par kommuner planterade perenner mest för att de hjälpte till att lyfta sommarblomsplanteringar och som marktäckare under träd. Någon kommun var osäker och kunde inte svara på frågan och en kommun som svarat nej på frågan, sa att det berodde på att det inte fanns tillräckligt med intresse hos politikerna i kommunen för att satsa på perenner.

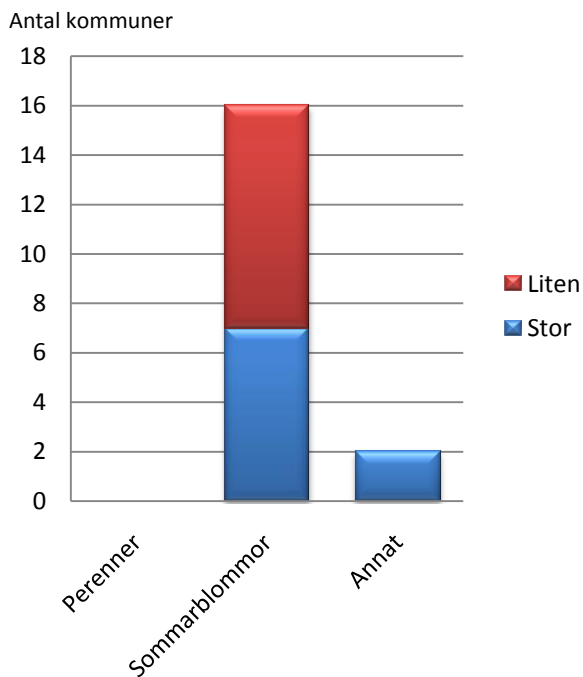
Fråga 5. Vilket av alternativen perennplanteringar och sommarblomsplanteringar lägger ni årligen mest pengar på?

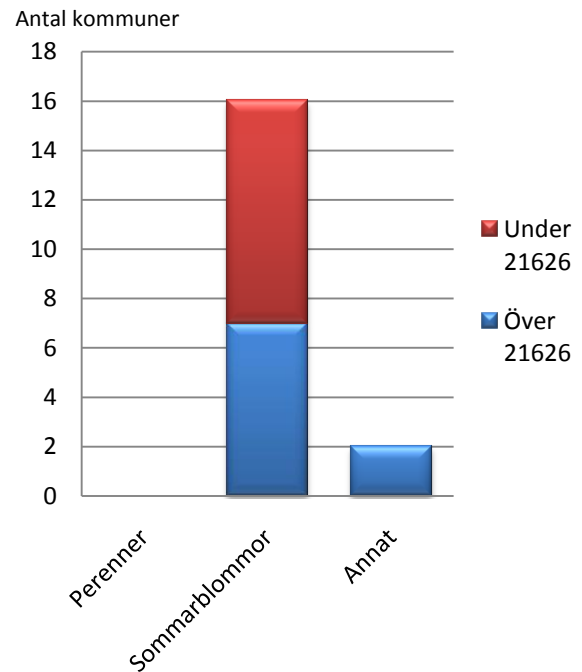
Svar efter växtzon

Svar efter befolkningsmängd inom zonen

Svar efter befolkningsmängd

Sammanställning

Alla utom två kommuner svarade att de lägger ner mer pengar på sommarblommor än på perenner. Av de två kommunerna som svarade annat, skrev den ena att frågan var omöjlig att svara på, eftersom skötseln är fördelad på 14 olika stadsdelar och den andra kommunen skrev att de delade upp kostnaderna i driftskostnader och planteringskostnader, där perenner ligger som driftskostnad och sommarblommor under planteringskostnader. Dock planterades fler sommarblommor än perenner per år. Dessa två kommuner var också de största, sett till befolkningsmängden.

TVå av kommunerna som svarade sommarblommor på frågan, skrev också att de strävar efter att investera mer pengar på perenner och att skillnaden i kostnader för sommarblommor och perenner minskar för varje år. En annan av kommunerna, som svarade att de investerar mest i sommarblommor, sa att de var kända för sina sommarblommor.

Fråga 6. Vilken är den huvudsakliga anledningen till varför ni har eller inte har perennplanteringar?

Sammanställning

Liksom i fråga två har jag här gett kommunerna möjlighet att svara fritt och därför har jag inga diagram som visar skillnaderna i svar mellan de olika kommunerna.

Fem av de 18 kommunerna svarar att de planterar perenner främst för att de är skötselnåla. Fyra kommuner anser att perenner är ett spännande inslag i parkerna och att de har ett estetiskt värde som ger en annan upplevelse än sommarblommor och under en längre säsong. Ett par kommuner använder perenner för att skapa lummighet och lyfta eller stötta upp andra planteringar med t.ex. sommarblommor. En kommun arbetar med att skapa en spännvidd i utbudet av växtupplevelser och arbetar därför med många olika slags växtmaterial, däribland perenner.

Bland de kommuner som har valt att svara på varför de inte använder perenner, skriver två att skötseln är ett problem. En hinner inte med underhållet och i vissa fall räcker inte pengarna för att sköta perennerna. Ibland saknas kompetensen och viljan hos arbetsledare och skötselpersonalen.

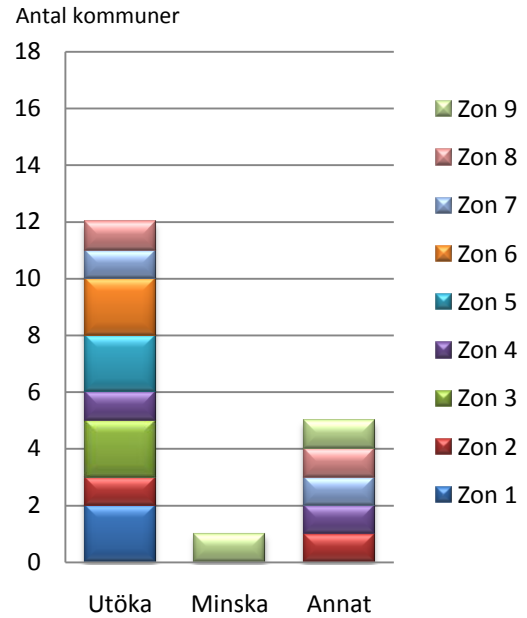
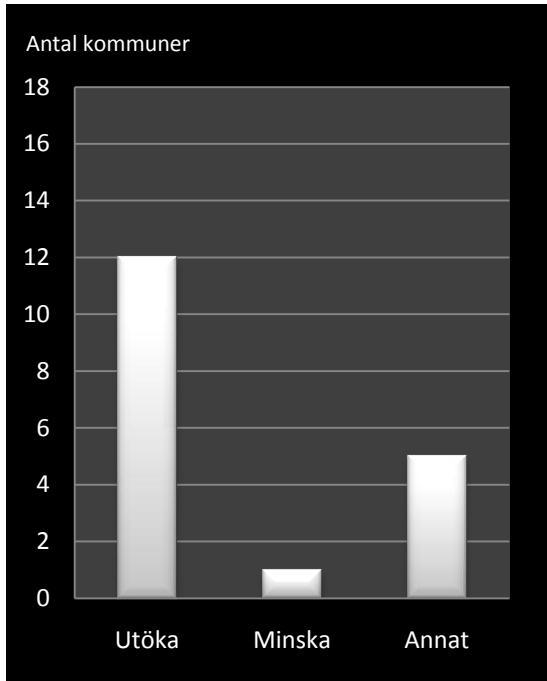
I en kommun är det inte möjligt att ha någon form av fasta planteringar för att plogbilarna ska kunna komma fram och skotta. Tre av de nordligaste kommunerna nämner klimatet som ett problem. Perennerna har svårt att överleva och de får inte den önskvärda, tidiga blomningen.

Det kan även finnas estetiska skäl till varför man inte planterar perenner. En kommun anser att perenner inte kan ersätta sommarblommor rent estetiskt.

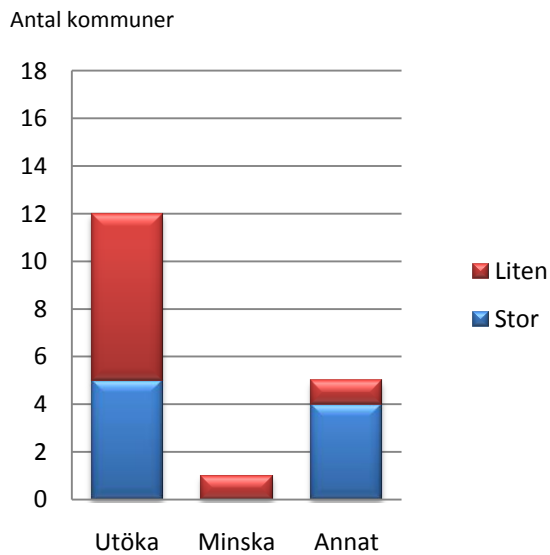

Fråga 7. Finns viljan inom förvaltningen att utöka, alternativt minska antalet perennplanteringar?

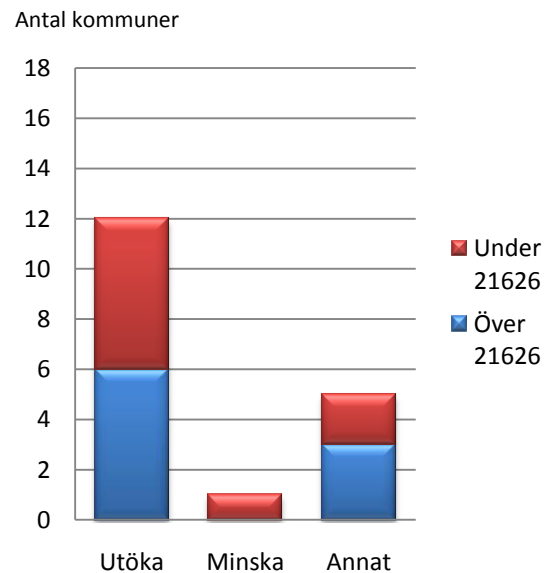
Svar efter växtzon

Svar efter befolkningsmängd inom zonen

Svar efter befolkningsmängd

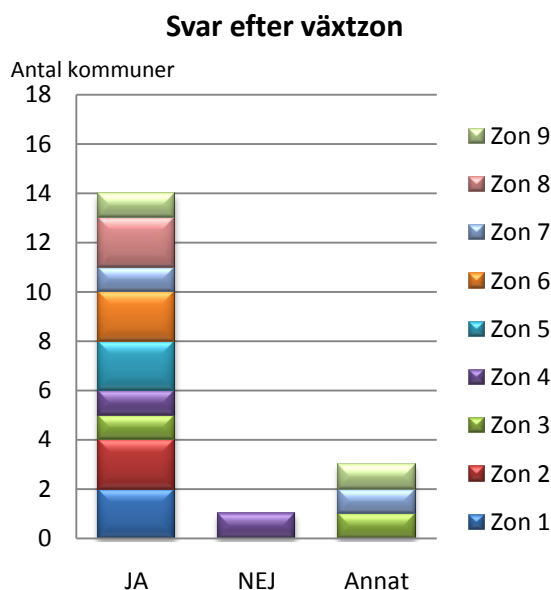
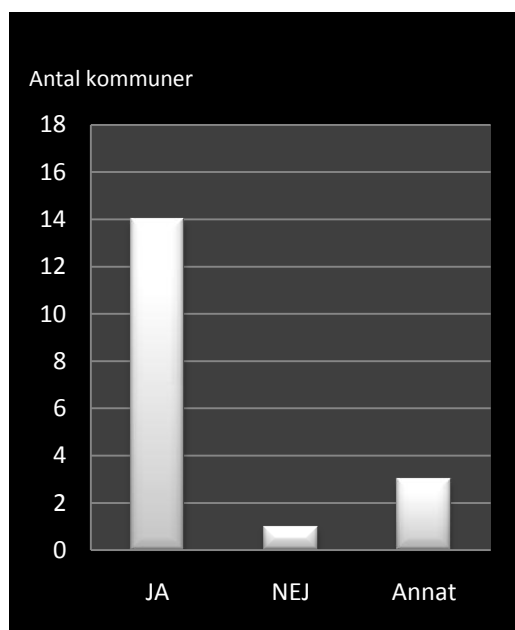
Sammanställning

En klar majoritet vill utöka antalet perennplanteringar i kommunen. Endast en kommun vill minska antalet perennplanteringar, men det beror på att de anser att de är i vägen för marknadsstånden. Det bör dock noteras att den tillfrågade personen i den kommunen, personligen vill utöka antalet perennplanteringar, men att andra på avdelningen vill minska antalet.

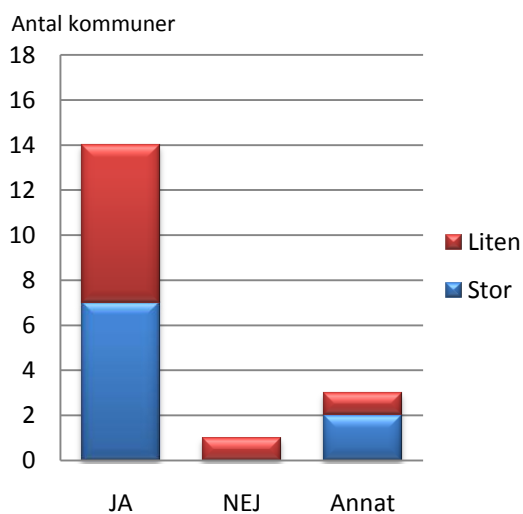
Av de kommuner som svarade att de vill utöka antalet perennplanteringar, nämnde tre att anledningen var att de önskade sänka driftskostnaderna. Önskemål om större mångfald och större upplevelsevärde nämndes också. En kommun ville öka antalet till viss del och då framför allt i parkerna. En annan av de tillfrågade personerna nämnde att han ville utöka antalet perennplanteringar, men att det fanns för få resurser att tillgå.

Fem av de 18 kommunerna svarade annat på frågan. I två av fallen hade frågan aldrig diskuterats. I någon kommun kommer de, enligt den tillfrågade personen, inte att ha perenner över huvud taget och i en kommun har man tagit bort perennplanteringar och ersatt dem med urnor på strategiska ställen. I en annan kommun finns intresset hos beställaren, men inte hos utföraren.

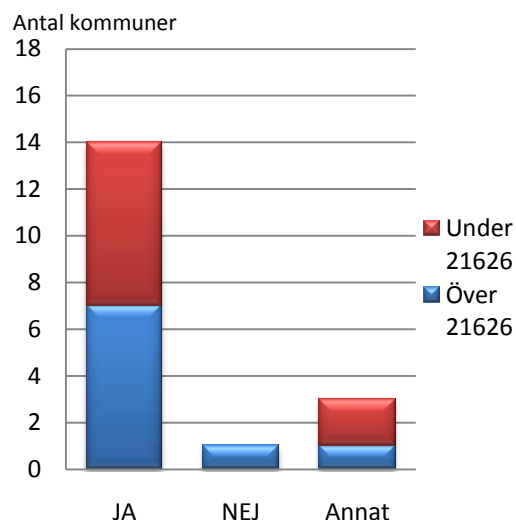
Fråga 8. Finns önskemål från invånarna i kommunen om fler blomsterplanteringar?

Svar efter befolkningsmängd inom zonen

Svar efter befolkningsmängd

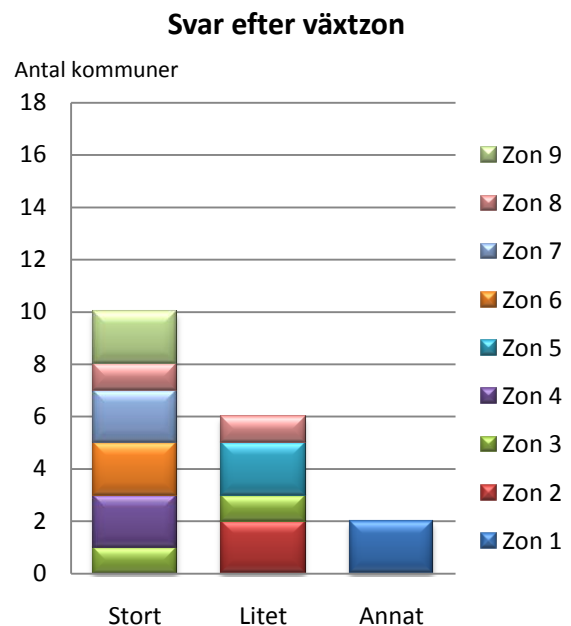
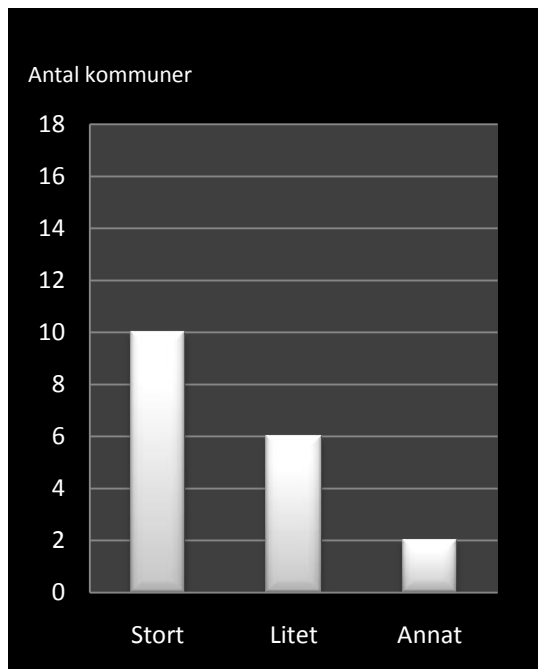

Sammanställning

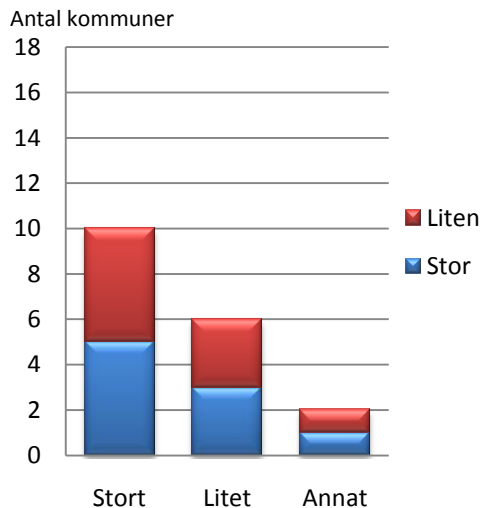
Det finns ett stort intresse hos invånarna för fler blomsterplanteringar ute i kommunerna. Endast en kommun hade inte noterat något intresse för fler blommor utan trodde att invånarna var nöjda med de blommor som fanns i kommunen. I de tre kommuner som svarade annat på frågan, svarade två att det inte hade gjorts någon undersökning, men att blomsterplanteringarna var uppskattade av invånarna. En kommun hade inte svarat på frågan.

Bland kommentarerna hos de kommuner som svarat ja, skrev två kommuner att särskilt önskemål har kommit från områden utanför tätorten. En kommun skrev att de får positiv kritik för sina blomplanteringar och att de aldrig fått klagomål på att blommorna skulle kosta för mycket. En annan kommun skrev att blommor alltid är uppskattade och att de inte trodde att invånarna gör distinktion mellan sommarblommor och perenner.

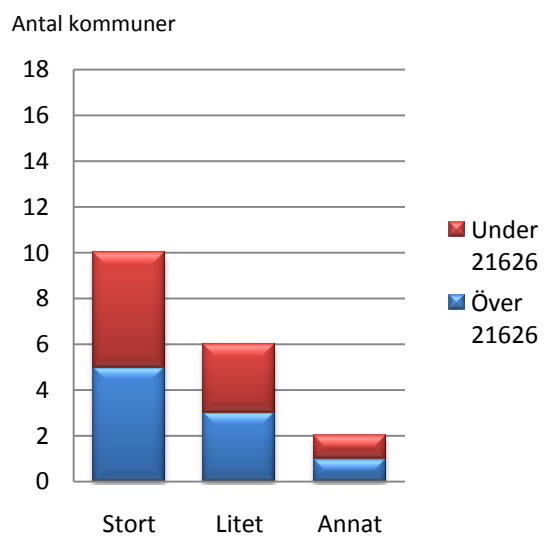
Fråga 9. Har turismen i kommunen stort eller litet inflytande på hur mycket ni satsar på blomsterplanteringar?

Svar efter befolkningsmängd inom zonen

Svar efter befolkningsmängd

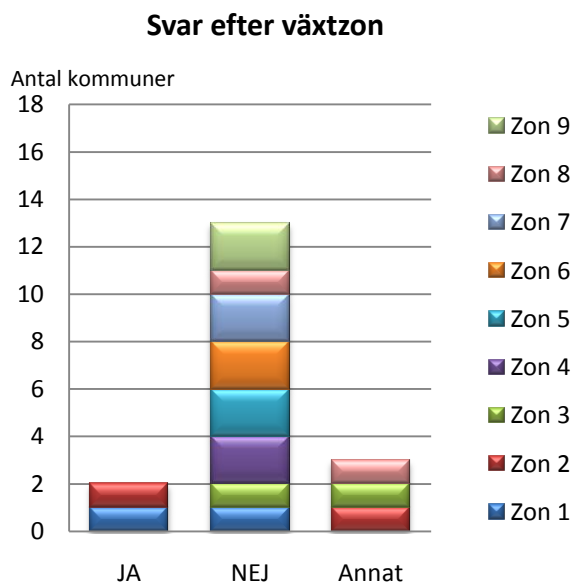
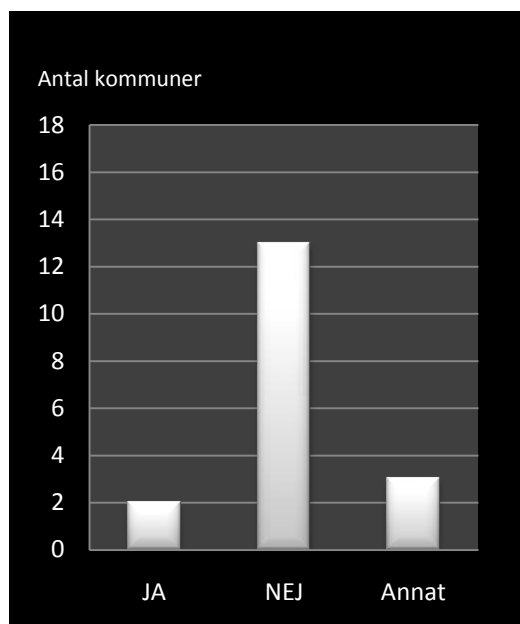

Sammanställning

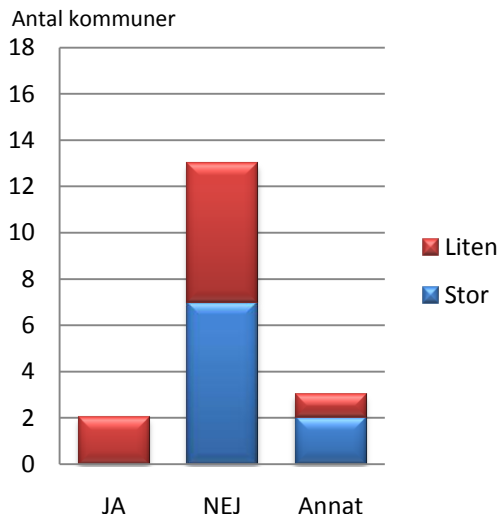
Av diagrammen kan vi utläsa att turismen i tio av kommunerna spelar stor roll för hur mycket de satsar på blomsterplanteringar. Sju av dessa kommuner ligger över växtzon fem. Storleken på kommunen verkar inte spela någon roll för turismens påverkan.

Bland de kommuner som svarat att turismen har ett stort inflytande, skriver en kommun att det är bra marknadsföring av staden om de har fina blomsterplanteringar. Bland de två kommuner som svarat annat, skriver en att man planterar blommor både för invånare och turister.

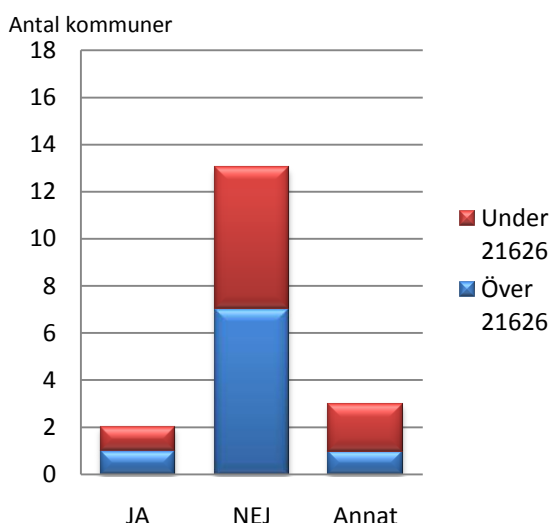
Fråga 10. Har det krävts marknadsföring av perenner för att skapa en acceptans och förståelse hos politiker och allmänhet, för att kunna anlägga nya perennplanteringar som initialt kan kosta mer än t.ex. sommarblomsplanteringar?

Svar efter befolkningsmängd inom zonen

Svar efter befolkningsmängd

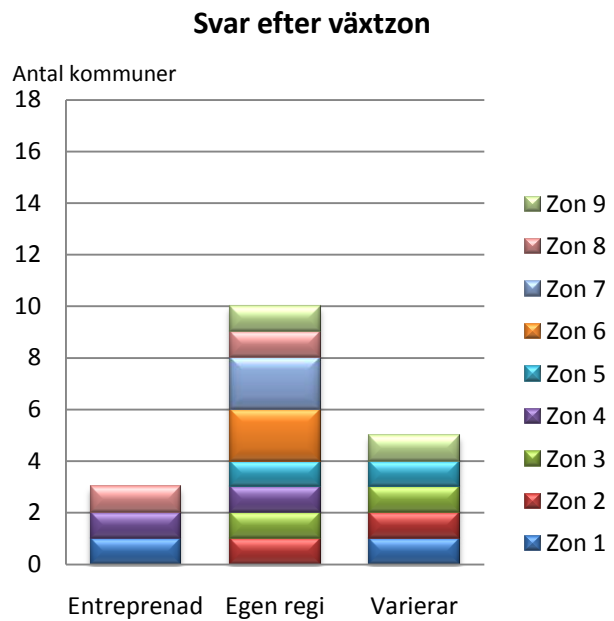
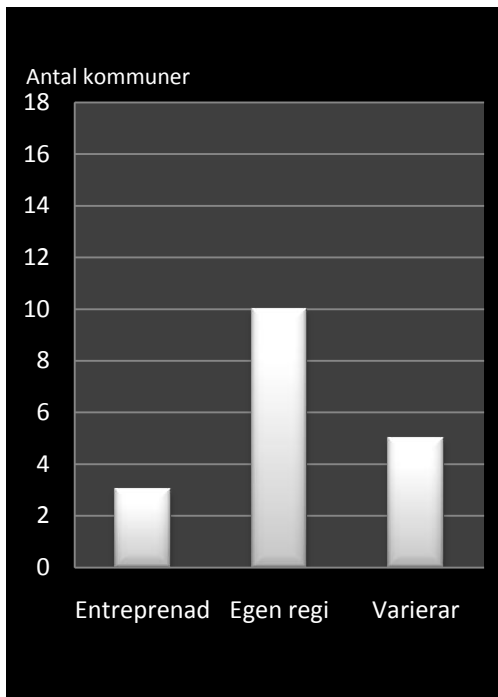
Sammanställning

En stor majoritet har svarat nej på den här frågan. Man kan spekulera i om det beror på att de redan får stöd för att plantera perenner, eller om de inte har försökt och därför inte vet vad det kan medföra. Det är svårt att utifrån svaren kommunerna gett, komma fram till varför så få kommunerna marknadsför perenner.

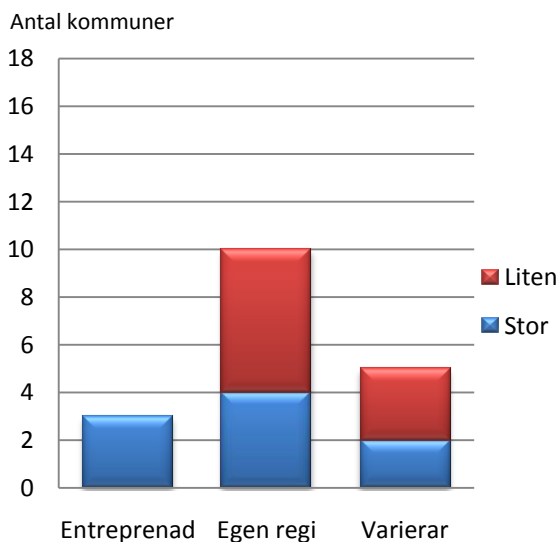
En kommun som svarade nej skrev att politikerna inte bryr sig om vilka blommor som används, bara budgeten håller och i en annan kommun svarade man att den initiala kostnaden skrämmer så mycket att det inte finns någon som vågar ta steget.

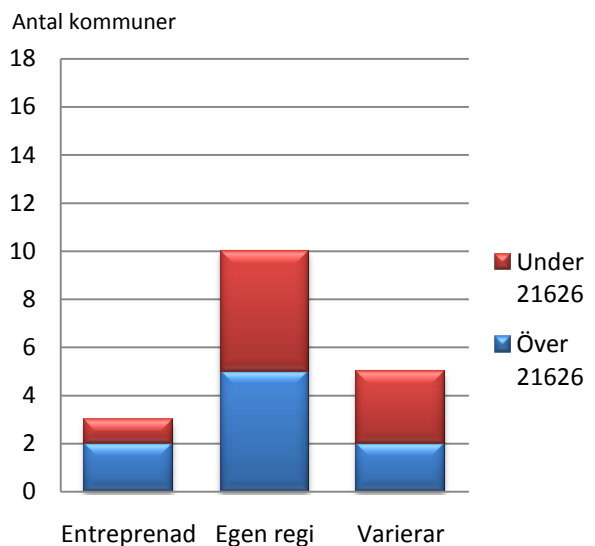
Fråga 11. Läger kommunen ut skötseln av grönytor på entreprenad eller utförs den i egen regi?

Svar efter befolkningsmängd inom zonen

Svar efter befolkningsmängd

Sammanställning

En majoritet av kommunerna sköter sina grönytor i egen regi. I tre kommuner läggs skötseln ut på entreprenad och i fem kommuner varierar det. Det går inte att urskilja några mönster beroende på växtzon eller befolkningsmängd och inga kommentarer har getts av kommunerna under denna fråga.

Fråga 12. Om skötseln läggs ut på entreprenad, hur långa är kontraktstiderna?

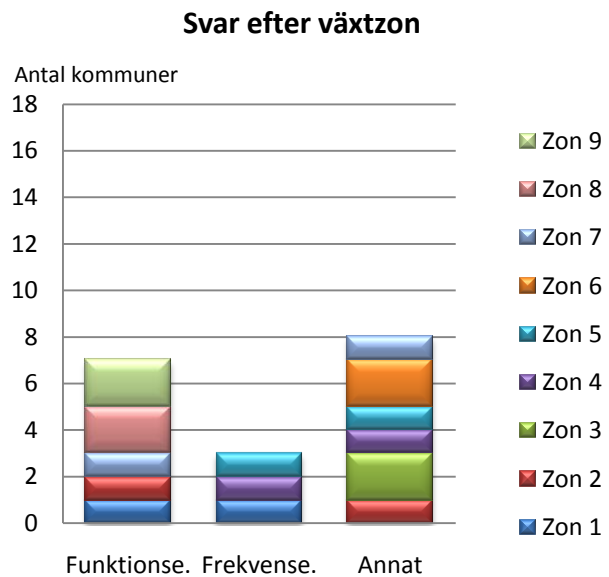
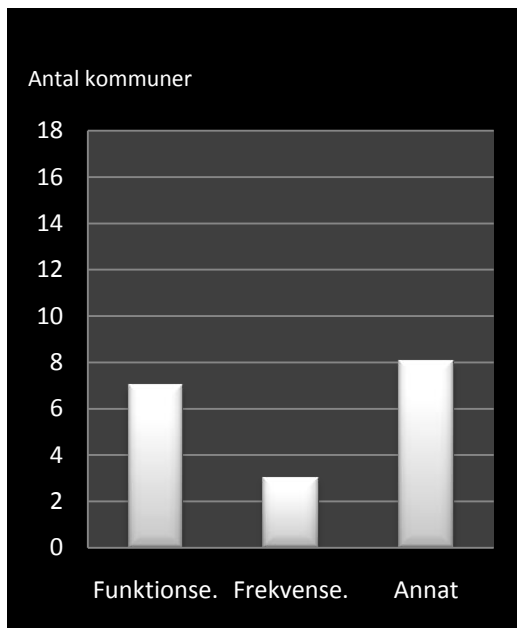
Sammanställning

Av de åtta kommuner som svarade på denna fråga, var inga av svaren identiska. Kontraktstiden kan variera mellan 1 och 6 år. Svaren presenteras nedan och i de fall där det står ett plustecken mellan åren, innebär det en förlängning om de första åren varit till belåtenhet.

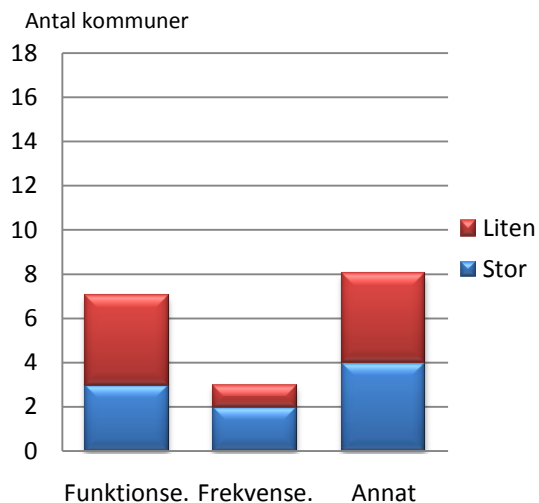
<u>Antal år</u>	<u>Kommun</u>	<u>Befolkningsantal 2010</u>	<u>Växtzon</u>
• 1 år	Jokkmokk	5 305	IX
• 3 år	Kiruna	23 099	IX
• 3-4 år	Malmö	286 535	I
• 2+2+1 år	Borås	101 487	IV
• 4+1 år	Umeå	112 728	V
• 4+2 år	Simrishamn	19 356	I
• 5 år	Vilhelmina	7 220	VIII
• Varierande	Stockholm	810 120	II

Som det framgår av resultatet ovan, är det svårt att se några mönster.

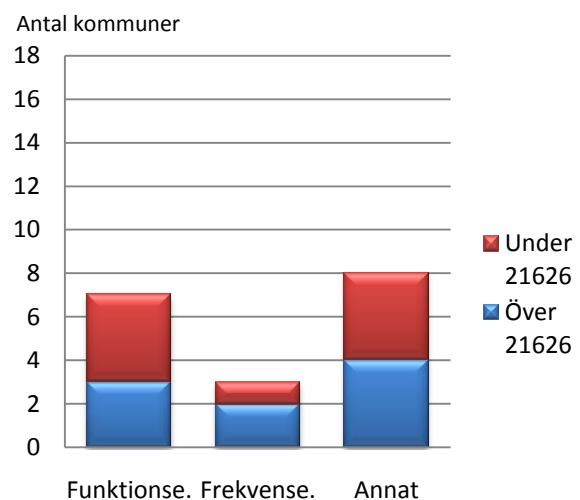
Fråga 13. Om skötseln läggs ut på entreprenad, vilken typ av entreprenad är det (t.ex. funktionsentreprenad eller frekvensentreprenad)?

Svar efter befolkningmängd inom zonen

Svar efter befolkningmängd

Sammanställning

Det är intressant att tio kommuner har svarat funktionsentreprenad eller frekvensentreprenad på den här frågan, med tanke på att endast åtta kommuner svarade att de lägger ut skötseln på entreprenad eller gör det ibland. Det är svårt att lista ut vad det kan bero på, men kanske kan någon kommun ha trott att jag frågade efter vilken typ av skötselform de använder sig av, t.ex. funktionsanpassad skötsel.

Hur som helst var det en majoritet som svarade att de använder sig av funktionsentreprenad. De som svarade annat skrev antingen ingenting alls på frågan, eftersom de inte lägger ut skötseln på entreprenad eller använder de både funktionsentreprenad och frekvensentreprenad.

Diskussion

Resultat

Studien syftar till att undersöka hur användandet av perennplanteringar ser ut i ett urval av Sveriges kommuner idag och när perennplanteringar är fysiskt hållbart och ekonomiskt försvarbart. De frågor som jag har sökt svar på är:

- Varför används eller används inte perennplanteringar i de tillfrågade kommunerna?
- Kommer vi i framtiden att se fler eller färre perennplanteringar i de utvalda kommunerna?

Av resultatet framgår att alla utvalda kommuner använder perenner på något sätt. Den största anledningen till varför kommunerna planterar perenner är att de är skötselnåla. Det estetiska värdet spelar också en stor roll. Perennerna skapar varierade planteringar och blommor under en längre period än sommarblommorna.

Den största anledningen till varför kommunerna inte planterar perenner är att klimatet påverkar blomningen. I de högre växtzonerna nämnde tre kommuner att perennerna har svårt att överleva och att de inte får den önskvärda, tidiga blomningen. I ytterligare en kommun ställde snöröjningen till problem. Även skötseln nämndes som ett problem i två kommuner där för lite tid var avsatt till underhåll och pengarna inte räckte för att sköta planteringarna. Dessutom saknades viljan och kompetensen hos arbetsledarna och skötselpersonalen. Det kommuner som Sävsjö och Enköping har gemensamt, förutom att de är kända för sina perennplanteringar, är bl.a. att de har eldsjälur som vågar satsa. En kommun i mellersta Sverige hade som huvudsaklig anledning till varför de inte använde perenner att perennerna inte kunde ersätta sommarblommorna rent estetiskt.

I tio av de 18 tillfrågade kommunerna, spelade turismen stor roll för hur mycket kommunen satsade på blomsterplanteringar. Detta kan med andra ord även ha betydelse för hur mycket man satsar på perenner.

Av diagrammen kan vi tydligt se att flertalet av kommunerna vill utöka sin användning av perenner, främst för att få ner skötselkostnaderna. Om detta gäller generellt för alla kommuner i Sverige, kommer vi i framtiden att få se fler perenner i de offentliga planteringarna.

Dock måste vi se på svaren med viss eftertanke. Min undersökning och mina frågor kan uppfattas som inte helt objektiva, vilket de heller inte är, trots att jag försökt att formulera mig så objektivt som möjligt. Bara det faktum att jag har valt att skriva om perenner ger sken av att jag är positivt inställd till perenner. Med största sannolikhet vill alla kommuner framstå som en framåtriktad kommun som ser positivt på nya lösningar, vilket i det här fallet skulle innebära att kommunerna ställer sig positiva till perenner.

Det som är mer intressant i sammanhanget är hur många kommuner som skulle kunna tänka sig att initialt satsa mer pengar på att utöka sina kunskaper om perenner, hur de ska skötas osv. Kanske borde jag ha ställt denna fråga i frågeformuläret som kommunerna fick.

Ser vi tillbaka i tiden, kan vi ana att trenderna har påverkat användningen av perenner för såväl privat som offentligt bruk. Bengtsson & Lorentzon (1989) skrev att en viktig orsak till varför perenner inte användes i offentliga miljöer tidigare, var att det inte fanns några konkreta

och lyckade exempel som lockade till efterföljare. Idag, drygt 20 år senare, har ett antal exempel vuxit fram, och användningen har också vuxit, men kanske kunde den ha varit ännu mer omfattande. Frågan är då vad som krävs för att fler kommuner ska använda perenner i större omfattning än vad som görs idag. Det är bevisat att perenner kan minska skötselkostnaderna markant för en kommun (Nyberg, 2010).

Tydligen saknas tillräcklig kunskap om perenner som är lämpliga (Sjöman & Wahlsteen, 2009). Kanske hade användningen av perenner ökat om det fanns lika mycket forskning bakom dem, som det finns om våra träd och buskar. Helt klart krävs kunskap om användningen av perenner, men det jag har lärt mig genom mina studier är att man kan flerfaldigt få tillbaka den nödvändiga, initiala kostnaden.

I slutändan handlar det mesta om intresset hos den ansvarige på respektive förvaltning. Saknas kunskapen och drivkraften, är det svårt att ta sig an nya projekt. Det är helt enkelt lättare att fortsätta på samma gamla vanliga spår som man tidigare gjort. De nedskärningar som präglar parkverksamheten i våra kommuner, lär knappast öka motivationen hos våra parkförvaltare. Några få kanske kommer att våga spräcka budgeten de första åren, men för att perenner ska slå igenom på allvar, tror jag personligen att staten och institutioner som SLU måste uppmuntra kommunerna att satsa, genom bidrag och kunskap.

Flera av kommunerna i norra Sverige nämnde klimatet som en anledning till varför de inte planterade perenner. Perennerna har svårt att överleva vintern och får inte den önskade tidiga blomningen. Därför planterar de sommarblommor istället. Enligt Bengtsson m.fl. (1989) finns perenner som kan odlas över hela landet och övervintrar och utvecklas utan problem. Varför kommunerna i norr inte får perennerna att övervintra beror kanske på att växtvalet är fel. Att få den tidiga blomningen är en annan aspekt som man får ta hänsyn till, men med lite efterforskning borde det gå att hitta tidigt blommande arter, även för nordligare klimat.

Det krävs förstås en del arbete och planering för att lyckas med sina perennplanteringar och det är många aspekter som man måste ta hänsyn till. För det första måste man ha förståelse för biologin och för hur växterna lever. Först därefter är det möjligt att skapa planteringar som är ekonomiskt försvarbara.

Stefan Lagerqvist i Sävsjö kommun ger rådet till alla som vill utöka användningen av perenner att börja i liten skala, gärna en bit utanför centrum där det inte spelar så stor roll om projektet lyckas eller inte. Därefter kan man börja plantera på mer strategiska ställen. På så sätt får man själv och skötselpersonalen mer erfarenhet. Dessutom arbetar Lagerqvist alltid efter hur ståndortsförhållandena ser ut på platsen, vilket bland annat innebär att han inte behöver göra stora investeringar i jord. Under rubriken Sävsjö på sida 11 står det mer om hur Lagerqvist arbetar för att lyckas med sina planteringar, och finns ytterligare intresse kan man läsa mer i Karolina Nybergs examensarbete, *Perenner i offentlig miljö*, från 2010.

Inte i någon av de besvarade frågorna kan vi se några tydliga mönster i svaren som gör det möjligt att dela in svaren efter befolkningmängden eller växtzonerna, som är de två variablerna jag hade i mitt urval. Kanske beror detta på att antalet tillfrågade kommuner är för få. Det kan även bero på att det generellt sett inte finns några större skillnader mellan stora och små kommuner och mellan kommuner i låga och höga växtzoner. Dock tror jag ändå att förutsättningarna är annorlunda i stora och små kommuner. I större kommuner skulle jag kunna tänka mig att det finns större utrymme att testa något nytt, utan att det påverkar budgeten märkbart. I någon av de mindre kommunerna som ingick i undersökningen, arbetade endast 1,5

personer över hela året. I ett sådant fall är det antagligen väldigt svårt att hinna med och ha råd med nya projekt. Stefan Lagerqvist ansåg att det var en fördel med att arbeta i en mindre kommun, eftersom han som chef då kunde vara med i alla skeden och styra upp arbetet. Jag tror dock att det skulle kunna vara så även i en större kommun. Delas kommunens mark upp i olika områden borde det finnas möjlighet att ha olika ansvariga för de olika områdena. Vad gäller de få skillnaderna i svaren mellan kommuner i olika växtzoner, kan jag tänka mig att det kan bero på att klimatet faktiskt inte spelar en avgörande roll. Perenner går att odla över hela landet.

Funderingar runt metodval

En orsak till varför arbetet drog ut på tiden var att kommunerna inte besvarade mina frågor så snabbt som jag hoppats. Det sista svaret kom in tre veckor efter att kursen egentligen skulle vara slut. När jag utformade frågeformuläret var min avsikt att göra frågorna så enkla att svara på att det inte skulle ta mer än totalt 10-15 minuter att svara på samtliga frågor. De flesta frågorna var ja- och nej-frågor där det fanns utrymme att utveckla sina svar, om man ansåg att det tillförde något. I och med detta hade jag hoppats på att svaren skulle besvaras och returneras snabbare.

Jag lade ner mycket tid på att göra ett korrekt urval, när det gällde att välja ut kommuner som skulle delta i undersökningen. Det innebar att kommunerna fick frågorna, när det var knappt fem veckor kvar av kursen. Med tanke på hur kort tid tio veckor egentligen är, kanske jag gjorde en för stor undersökning. Att göra urvalet var nödvändigt, men antalet kommuner borde kanske ha varit färre, med tanke på den korta tid som var avsatt till detta arbete, samtidigt som antalet kommuner skulle varit betydligt större för att studien skulle kunna blivit representativ i statistisk mening. Jag tror att med en annan urvalsmetod, en viss modifiering av de frågor jag ställde och betydligt fler involverade kommuner skulle man kunna få fram en statistiskt tillförlitlig undersökning.

I mailet som jag skickade ut strax före jul, gav jag kommunerna möjlighet att svara i ett vändande mail. Jag skrev också att jag skulle höra av mig på telefon om de dröjde med svaren, för att ge dem möjlighet att svara muntligt. Problemet var att när jag ringde de kommuner som inte svarat direkt, var det väldigt svårt att få tag på personerna i fråga. En del hade tagit semester och andra var bara upptagna, men alla som jag pratade med sa att de var intresserade av att delta i undersökningen. Detta innebar att jag inte ville ringa andra potentiella kommuner. Jag hade nämligen räknat med att en del kommuner inte skulle vilja delta i undersökningen och hade därför sett till att ha ett antal ”reservkommuner” enligt samma urvalsmetod.

I vissa kommuner blev jag hänvisad vidare upp till sex gånger, innan jag fick prata med en person som kunde svara på mina frågor. Detta drog också ut på tiden. I efterhand kan jag konstatera att det mest effektiva ändå var att ringa till kommunerna. Det var tidskrävande, men resulterade i att jag snabbare kom till rätt person. När jag hade ringt och pratat en stund med respektive utvald, så gick det oftast snabbare att få svar. Antingen valde de att svara på frågorna direkt över telefon eller så skickade de ett svarsmail efter någon dag. Trots att det gick snabbare att få svar när jag ringde runt, anser jag fortfarande att det var nödvändigt att skicka ut ett mail innan jag ringde. De flesta som svarade när jag ringde, var då förberedda och visste på ett ungefär vad det handlade om. Tanken bakom det inledande mailet var också att ge dem som inte ville att jag skulle ringa och intervjua dem, möjlighet att svara på mail istället.

Källförteckning

- Alaby, C. 2005. *Trender på den svenska perennamarknaden*. Examensarbete vid SLU. ISSN 1651-8152
- Bengtsson, R m.fl. 1989. *Perennboken med växtbeskrivningar*. LTs förlag Stockholm.
- Bengtsson, R. Bucht, E & Lorentzon, K. 1990. *Perennrabatten*. Gröna Fakta. Movium. SLU Alnarp.
- Bengtsson, R. & Lorentzon, K. 1989. *Perenner som marktäckare*. Gröna Fakta, Movium, SLU Alnarp.
- Bengtsson, R. 2003. *Det hänger på zonen – eller? Välja träd och buskar*. Hemträdgården. Riksförbundet Svensk Trädgård. ISSN 1652-7097
- Gaunitz, P. 2010. Mail.
- Göransson, S. 1994. *Parkverksamhet och konkurrens*. Gröna Fakta, Movium, SLU Alnarp
- Hedvall, K. 1989. *Prydnadsgräs i park och trädgård*. Gröna Fakta, Movium, SLU Alnarp
- Lagerqvist, S. 2011. Föreläsning 2011-02-03. Alnarp
- Lorentzon, K. 1996. *Perenner i park*. Artikel. Movium Direkt! (1996-10-09)
- Nyberg, K. 2010. *Perenner i offentlig miljö*. Examensarbete. SLU Alnarp
- Roth, E. 2006. *Kyrkogårdsskötsel utlagd på entreprenad*. Examensarbete. SLU Alnarp
- Sjöman, H. & Wahlsteen, E. 2009. *Tåliga perenner för hårdgjorda miljöer*. Gröna Fakta, Movium, SLU Alnarp
- Statistiska Centralbyrån. 2010. Statistisk årsbok 2010, Befolkning [online]. Tillgänglig: http://www.scb.se/statistik/publikationer/OV0904_2010A01_BR_04_A01BR1001.pdf [2011-03-23]
- Söderberg, J. 2005. *Att upphandla byggprojekt*. Uppl. 5:8. Studentlitteratur.
- Trost, J. 2007. *Enkätboken*. Uppl. 3:3. Studentlitteratur.
- Wembling, M. Landskapsarkitekt. 2009. *Skötsel av perenner*. Föreläsning 2010-12-14. SLU Alnarp.

Bildförteckning

- Bild 1. Norrköpings järnvägspark under 1800-talets andra hälft. Andréasson, A. 2007. *Trädgårdshistoria för inventerare*. Uppl. 1. CBM:s skriftserie 19.
- Bild 2. Den engelska blomstergatan framför Kronprinsessan Margaretas paviljong i Pildammsparken i Malmö. Foto: Torun Jorde.

Bilaga

Frågeformulär

Svaren på frågorna skall fungera som ett underlag till en sammanställning av hur användandet av perenner i planteringar ser ut i ett urval av Sveriges kommuner.

Fråga 1

Har kommunen perenner i sina planteringar idag? (se bifogad definition av perennplantering)

Ja   Nej

Kommentar:

Om du svarat ”Nej” på ovanstående fråga, gå då direkt till fråga 6

Fråga 2

På vilka platser används perenner i kommunen (t.ex. i refuger och rondeller, i urnor osv.)?

Kommentar:

Fråga 3

Har kommunen bytt ut delar eller hela planteringar med t.ex. sommarblommor till perennplanteringar? Vad beror det på?

Ja   Nej

Kommentar:

Fråga 4

Planteras perenner i syfte att få ner skötselkostnaderna på lång sikt?

Ja   Nej

Kommentar:

Fråga 5

Vilket av alternativen perennplanteringar och sommarblomsplanteringar lägger ni årligen mest pengar på?

Perenner   Sommarblommor

Kommentar:

Fråga 6

Vilken är den huvudsakliga anledningen till varför ni har eller inte har perennplanteringar?

Kommentar:

Fråga 7

Finns viljan inom förvaltningen att utöka, alternativt minska antalet perennplanteringar? Vad beror detta på?

Utöka   Minska

Kommentar:

Fråga 8

Finns önskemål från invånarna i kommunen om fler blomsterplanteringar?

Ja   Nej

Kommentar:

Fråga 9

Har turismen i kommunen stort eller litet inflytande på hur mycket ni satsar på blomsterplanteringar?

Stort   Litet

Kommentar:

Fråga 10

Har det krävts marknadsföring av perenner för att skapa en acceptans och förståelse hos politiker och allmänhet, för att kunna anlägga nya perennplanteringar som initialt kan kosta mer än t.ex. sommarblomsplanteringar?

Ja   Nej

Kommentar:

Fråga 11

Lägger kommunen ut skötseln av grönytor på entreprenad eller utförs den i egen regi?

Entreprenad   Egen regi

Kommentar:

Fråga 12

Om skötseln läggs ut på entreprenad, hur långa är kontraktstiderna?

Kommentar:

Fråga 13

Om skötseln läggs ut på entreprenad, vilken typ av entreprenad är det (t.ex. funktionsentreprenad eller frekvensentreprenad)?

Kommentar:

Övriga kommentarer:

Tack för visat intresse!

